

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี ผู้วิจัยได้นำเสนอในประเด็นสำคัญจำแนกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในจังหวัดอุทัยธานี 2) ความรู้เกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี 3) สภาพทั่วไปและกระบวนการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี 4) การตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี 5) ปัจจัยที่มีเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี 6) ปัญหา ข้อเสนอแนะในการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี

1.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง ปี 2558 จำนวน 500 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้โดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่มีความคลาดเคลื่อน 0.07 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 29 ของประชากรทั้งหมด จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยการจับสลากตามรายชื่อเกษตรกรตามสัดส่วนของเกษตรกรในแต่ละอำเภอ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย 5 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในจังหวัดอุทัยธานี ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี ตอนที่ 3 สภาพทั่วไปและกระบวนการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี ตอนที่ 5 ปัญหา

ข้อเสนอแนะในการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี ทดสอบความเชื่อมั่นจากเกษตรกรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรที่ศึกษา จำนวน 20 คน ตามวิธีการหาค่า Cronbach's alpha โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการคำนวณ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี เท่ากับ 0.835 และตอนที่ 5 ศึกษาปัญหา ข้อเสนอแนะในการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี เท่ากับ 0.927 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation, S.D.) การแปรผล และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (multiple regression)

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ

1) สภาพพื้นฐานทางสังคม พบว่า เกษตรกรมากกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 51.54 ปี ส่วนใหญ่สมรสแล้ว เกษตรกรเกือบสองในสามจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.89 คน เกษตรกรเกือบทั้งหมดเป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกร เกษตรกรมากกว่าสองในสามเป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร มีประสบการณ์ในการปลูกถั่วเขียวเฉลี่ย 2.88 ปี

2) สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ พบว่าเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกข้าวและถั่วเขียวในพื้นที่ของตนเองเฉลี่ย 19.48 ไร่ มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปีในพื้นที่ของตนเองเฉลี่ย 13.24 ไร่ มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังในพื้นที่ของตนเองเฉลี่ย 15.85 ไร่ มีพื้นที่ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในพื้นที่ของตนเองเฉลี่ย 10.85 ไร่ มีพื้นที่ปลูกข้าวและถั่วเขียวในพื้นที่เช่าเฉลี่ย 24.80 ไร่ มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปีในพื้นที่เช่าเฉลี่ย 24.80 ไร่ มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังในพื้นที่เช่าเฉลี่ย 19.24 ไร่ มีพื้นที่ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในพื้นที่เช่าเฉลี่ย 11.08 ไร่ มีพื้นที่ปลูกข้าวและถั่วเขียวทั้งหมดในพื้นที่อื่น ๆ เฉลี่ย 14.58 ไร่ มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปีในพื้นที่อื่น ๆ เฉลี่ย 14.58 ไร่ มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังในพื้นที่อื่น ๆ เฉลี่ย 22.33 ไร่ มีพื้นที่ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในพื้นที่อื่น ๆ เฉลี่ย 8.58 ไร่ มีพื้นที่ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังทั้งหมดเฉลี่ย 11.49 ไร่ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการปลูกถั่วเขียวเฉลี่ย 2.05 คน มีการจ้างแรงงานในการปลูกถั่วเขียวเฉลี่ย 5.32 คน ต้นทุนการผลิตต่อไร่เฉลี่ย 1,189.88 บาท รายได้ต่อไร่เฉลี่ย 1,814.30 บาท กำไรต่อไร่เฉลี่ย 850.05 บาท เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แหล่งเงินทุนในการปลูกถั่วเขียวของตนเอง เกษตรกรมากกว่าครึ่งมีหนี้สินเป็นเงินกู้ในระบบ

1.3.2 ความรู้เกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียว

1) ความรู้เกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด มีความรู้และสามารถตอบได้ถูกต้องตรงกับคำเฉลยใน 12 ประเด็น ได้แก่ 1) รากถั่วเขียวสามารถตรึงไนโตรเจนจากอากาศทำให้ดินมีธาตุไนโตรเจน 2) การปลูกถั่วเขียวสลับกับการปลูกข้าวช่วยลดศัตรูและโรคข้าวได้ 3) อายุการเก็บเกี่ยวของถั่วเขียวขึ้นอยู่กับพันธุ์ พื้นที่ปลูก และฤดูปลูก 4) เมล็ดถั่วเขียวแต่ละพันธุ์จะมีความแตกต่างกันในด้านขนาดและรูปร่าง 5) น้ำ คือ ปัจจัยที่จำเป็นในการงอกของถั่วเขียว 6) ถ้ากลบเมล็ดในดินลึกเกินไป เมล็ดจะไม่งอกเนื่องจากขาดอากาศ 7) การคลุกเมล็ดพันธุ์ด้วยเชื้อไรโซเบียมทำให้รากถั่วเขียวสามารถตรึงไนโตรเจนได้มากขึ้น 8) โรงเก็บถั่วเขียวควรเป็นอาคารโปร่ง อากาศถ่ายเทได้ดี มีวัสดุรองพื้น 9) ลักษณะอาการพบเส้นใยสีขาว คล้ายผงแป้งบนถั่วเขียว คือ ลักษณะของราแป้ง 10) เมล็ดพันธุ์แบ่งเป็น 4 ชั้น คือ (1) พันธุ์คัด (2) พันธุ์หลัก (3) พันธุ์ขยาย (4) พันธุ์จำหน่าย 11) การใช้พันธุ์ต้านทานโรคเป็นวิธีการป้องกันโรคพืชที่ลงทุนต่ำ 12) ถั่วเขียวขึ้นได้ดีในดินที่มีน้ำขังเป็นเวลานาน เกษตรกรมากกว่าสองในสามมีความรู้และสามารถตอบได้ถูกต้องตรงกับคำเฉลยใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) เมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวพันธุ์ชยันนาท 72 มีคุณสมบัติสามารถปลูกได้ในดินด่าง 2) อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวที่เหมาะสม คือ 10 กิโลกรัมต่อไร่ และเกษตรกรมากกว่าหนึ่งในสามมีความรู้และสามารถตอบได้ถูกต้องตรงกับคำเฉลยใน 1 ประเด็น ได้แก่ 1) ถ้าดินที่ปลูกเป็นดินด่างควรใส่ปูนขาวเพื่อปรับปรุงบำรุงดินก่อนการปลูกถั่วเขียว

1.3.3 สภาพทั่วไปและกระบวนการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของ

เกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรทั้งหมดปลูกถั่วเขียวในช่วงฤดูแล้ง (เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์) เกษตรกรมากกว่าสองในสามมีการไถเตรียมดิน 2 ครั้ง เกษตรกรมากกว่าครึ่งเตรียมดินโดยการจ้างรถแทรกเตอร์ เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ถั่วเขียวพันธุ์ชยันนาท 72 เกษตรกรมากกว่าสองในสามได้รับเมล็ดพันธุ์จากโครงการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง เกษตรกรมากกว่าสองในสามใช้แหล่งน้ำฝนในการปลูกถั่วเขียว เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ใส่ปุ๋ย การใส่ปุ๋ยเคมี พบว่า ร้อยละ 10.3 ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 ร้อยละ 9.6 ใส่ปุ๋ยจำนวน 1 ครั้ง และร้อยละ 4.8 ใช้ปุ๋ยอัตรา 25 กิโลกรัมต่อไร่ต่อครั้ง การใส่ปุ๋ยอินทรีย์ พบว่า ร้อยละ 1.4 เกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยหมัก จำนวน 1 ครั้ง อัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ต่อครั้ง การใช้ฮอร์โมน พบว่า เกษตรกรมากกว่าครึ่งมีการใช้ฮอร์โมน เกษตรกรมากกว่าหนึ่งในสี่มีการใช้ฮอร์โมน 3-4 ครั้ง เกษตรกรมากกว่าหนึ่งในสี่มีการใช้ฮอร์โมนในอัตรา 101-500 มิลลิลิตรต่อไร่ต่อครั้ง เกษตรกรเกือบครึ่งไม่ได้กำจัดวัชพืช เกษตรกรส่วนใหญ่พบโรคพืชในแปลงถั่วเขียว โดยเกือบครึ่งพบโรคใบจุด สีน้าตาลและเพลี้ยไฟในแปลงถั่วเขียว เกษตรกรมากกว่าสองในสามมีการจำหน่ายถั่วเขียวผ่าน

พ่อค้าคนกลาง เกษตรกรเกือบทั้งหมดเคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียว เกษตรกรเกือบทั้งหมดได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

1.3.4 ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี

1) ประโยชน์ที่ได้รับเชิงเปรียบเทียบ ในภาพรวมเกษตรกรเห็นว่าประโยชน์ที่ได้รับเชิงเปรียบเทียบมีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละประเด็นพบว่า มีประเด็นที่มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในระดับมากที่สุด 2 ประเด็น ได้แก่ ช่วงอายุสั้นกว่าการทำนาปรัง ทำให้เกษตรกรได้รับเงินเร็ว และเงินลงทุนต่ำกว่าการทำนาปรัง ประเด็นที่มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในระดับมาก 7 ประเด็น ได้แก่ ขั้นตอนการปลูกถั่วเขียวไม่ยุ่งยาก มีตลาดรับซื้อในพื้นที่ ลักษณะดินมีความเหมาะสม ภูมิอากาศเหมาะสม การมีความพร้อมด้านแรงงาน การมีความพร้อมด้านเครื่องจักรกล และการมีความรู้ความสามารถในการผลิตถั่วเขียว นอกจากนี้ประเด็นที่มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในระดับปานกลาง 1 ประเด็น ได้แก่ การมีความพร้อมด้านแหล่งเงินทุนและสินเชื่อ

2) ความเข้ากันได้ ในภาพรวมเกษตรกรเห็นว่าความเข้ากันได้มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละประเด็นพบว่า มีประเด็นที่มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนดีขึ้น และเพื่อนบ้าน/ญาติชักชวนให้ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง นอกจากนี้ประเด็นที่มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในระดับปานกลาง 1 ประเด็น ได้แก่ สืบทอดอาชีพจากพ่อแม่

3) ความสลับซับซ้อน ในภาพรวมเกษตรกรเห็นว่าสลับซับซ้อนมีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละประเด็นพบว่า มีประเด็นที่มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในระดับมากที่สุด 1 ประเด็น ได้แก่ การปลูกถั่วเขียวให้ผลผลิตในระยะเวลายาวนาน นอกจากนี้ประเด็นที่มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในระดับมาก 1 ประเด็น ได้แก่ ถั่วเขียวเป็นพืชทนแล้งกว่าพืชอื่น

4) ความสามารถนำไปทดลองใช้ได้ ในภาพรวมเกษตรกรเห็นว่าความสามารถนำไปทดลองใช้ได้มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละประเด็นพบว่า ทุกประเด็นที่มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการ

ตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในระดับมากที่สุด ได้แก่ ได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ ถั่วเขียวจากโครงการ ได้รับการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการผลิตถั่วเขียวจากโครงการฯ และการมีเจ้าหน้าที่ติดตามและให้คำแนะนำ

5) ความสามารถสังเกตได้ ในภาพรวมเกษตรกรเห็นว่า ความสามารถสังเกตได้มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละประเด็นพบว่า มีประเด็นที่มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ บุคคลในครอบครัวปลูกถั่วเขียว คนในชุมชนปลูกถั่วเขียวนอกจากนี้ประเด็นที่มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในระดับปานกลาง 1 ประเด็น ญาติพี่น้องปลูกถั่วเขียว

1.3.5 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี

1) ประโยชน์ที่ได้รับเชิงเปรียบเทียบ ตัวแปรอิสระทั้ง 8 ตัวแปร ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามในรูปเชิงเส้น

2) ความเข้ากันได้ ในบรรดาตัวแปรอิสระทั้งหมด 8 ตัวแปร มี 1 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งมีผลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจ นั่นคือ ถ้าเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากขึ้น ความเข้ากันได้จะมีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังมากขึ้น

3) ความสลับซับซ้อน ตัวแปรอิสระทั้ง 8 ตัว ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามในรูปเชิงเส้น

4) ความสามารถนำไปทดลองใช้ได้ ตัวแปรอิสระทั้ง 8 ตัว มี 1 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ อายุ ซึ่งมีผลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจ นั่นคือ ถ้าเกษตรกรมีอายุมากขึ้น ความสามารถนำไปทดลองใช้ได้จะมีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังมากขึ้น

5) ความสามารถสังเกตได้ ตัวแปรอิสระทั้ง 8 ตัว ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามในรูปเชิงเส้น

1.3.6 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

1) ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต ในภาพรวมเกษตรกรมีระดับปัญหาในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละประเด็นพบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านปัจจัยการผลิตในระดับมาก 4 ด้าน ได้แก่ ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดี ขาดแคลนแหล่งน้ำและการจัดการระบบการให้น้ำ ปัจจัย

การผลิตมีราคาแพง ค่าเช่าที่ดินมีราคาสูง ระดับปานกลาง 3 ด้าน ได้แก่ ขาดแคลนเงินทุน ขาดแคลนเครื่องมือและเครื่องจักรที่ช่วยทุ่นแรง และพื้นที่ถือครองสำหรับการปลูกถั่วเขียวมีน้อย

2) ปัญหาด้านการผลิต ในภาพรวมเกษตรกรมีระดับปัญหาในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละประเด็นพบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการผลิตในระดับมาก 1 ด้าน ได้แก่ ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ นอกจากนี้มีปัญหาด้านการผลิตในระดับปานกลาง 3 ด้าน ได้แก่ ขาดแคลนความรู้ มีปัญหาด้านการป้องกันกำจัดวัชพืช มีปัญหาด้านการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูถั่วเขียว

3) ปัญหาด้านการเก็บเกี่ยว ในภาพรวมเกษตรกรมีระดับปัญหาในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละประเด็นพบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการเก็บเกี่ยวในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ แรงงานมีราคาแพง และแรงงานหายาก นอกจากนี้มีปัญหาด้านการเก็บเกี่ยวในระดับปานกลาง 1 ด้าน ได้แก่ ขาดแคลนเครื่องจักรกล

4) ปัญหาด้านผลผลิต ในภาพรวมเกษตรกรมีระดับปัญหาในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละประเด็นพบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านผลผลิตในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ผลผลิตต่อไร่ต่ำ และได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ นอกจากนี้มีปัญหาด้านผลผลิตในระดับปานกลาง 1 ด้าน ได้แก่ ได้รับความเสียหายจากโรคและแมลงศัตรูถั่วเขียว

5) ปัญหาด้านการขนส่ง ในภาพรวมเกษตรกรมีระดับปัญหาในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละประเด็นพบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการขนส่งในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก และเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่งสูง

6) ปัญหาด้านแหล่งเงินทุนและสินเชื่อ ในภาพรวมเกษตรกรมีระดับปัญหาในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละประเด็นพบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านแหล่งเงินทุนและสินเชื่อในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ ดอกเบี้ยเงินกู้มีอัตราแพง แหล่งเงินทุนและสินเชื่อมีไม่เพียงพอ และไม่มีหลักทรัพย์ บุคคลค้ำประกันเงินกู้

7) ปัญหาด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในภาพรวมเกษตรกรมีระดับปัญหาในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละประเด็นพบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับมาก 1 ด้าน ได้แก่ ไม่มีแปลงสาธิตในพื้นที่ นอกจากนี้มีปัญหาด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับปานกลาง 2 ด้าน ได้แก่ การให้ความสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตไม่ทั่วถึง และการส่งเสริมไม่สม่ำเสมอและไม่ต่อเนื่อง

8) ข้อเสนอแนะ พบว่า เกษตรกรอยากให้จัดหาพันธุ์ดีที่มีการรับรอง
อยากให้สนับสนุนปัจจัยการผลิต อยากได้รับโครงการช่วงเดือนพฤศจิกายน อยากให้จัดหาแหล่งน้ำ
อยากให้มีการศึกษาดูงาน อยากให้จัดหาแหล่งตลาด และอยากให้สนับสนุนโครงการอย่างต่อเนื่อง

2. อภิปรายผล

2.1 ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ

2.1.1 ปัจจัยทางสังคมของเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมากกว่าครึ่ง
เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 51.54 ปี สอดคล้องกับงานวิจัยของ นพรัตน์ นวลอนงค์ (2544, น. 59) ศึกษา
เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการปลูกไม้เศรษฐกิจของเกษตรกร จังหวัดลำปางที่พบว่า
เกษตรกรกลุ่มที่อยู่ครบเงื่อนไขโครงการส่งเสริมปลูกไม้เศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 35.43 อายุ 50-59 ปี
และสอดคล้องกับงานวิจัยของภาณุวัฒน์ ไชยมะโน (2548, น. 82) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการ
ตัดสินใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการขยายผลของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ พบว่า เกษตรกรส่วนมากร้อยละ 63.7 มีอายุ 41-60 ปี

เกษตรกรส่วนใหญ่สมรสแล้ว สอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิมพล อานภาพ
บรรเจิด (2548, น.53) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถของเกษตรกรในการชำระหนี้สินเชื่อ
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร อำเภอปัว จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่
ร้อยละ 91.0 สมรสแล้ว

เกษตรกรเกือบสองในสามจบการศึกษาระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับ
งานวิจัยของภาณุวัฒน์ ไชยมะโน (2548, น. 82) พบว่า เกษตรกรส่วนมาก ร้อยละ 63.7 มีการศึกษา
ระดับชั้นประถมศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของงามฉวี จันทะพา (2552, น. 115) ศึกษาเรื่อง
ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการผลิตสับปะรดตามการเกษตรดีที่เหมาะสมของ
เกษตรกรในจังหวัดลำปาง พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ร้อยละ 39.30 ได้รับการ
ศึกษาชั้นประถมศึกษา แสดงให้เห็นว่า พื้นฐานการศึกษาของเกษตรกรยังไม่สูงมาก ในขณะที่
เกษตรกรผู้ประกอบการอาชีพนี้จะต้องมีความรู้ความชำนาญเพื่อให้ประสบความสำเร็จ ดังนั้น จึงควร
พิจารณาให้ความรู้ ฝึกอบรม และศึกษาดูงาน

มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.89 คน สอดคล้องกับงานวิจัยของงามฉวี
จันทะพา (2552, น. 115) พบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ร้อยละ 77.00 มีสมาชิกใน
ครัวเรือน 4-6 คน

เกษตรกรเกือบทั้งหมดเป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกร เกษตรกรมากกว่าสองในสามเป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาริฉัตร ทับทอง (2549, น. 61) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยเชิงจิตในการตัดสินใจปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่ม เป็นปัจจัยเกี่ยวกับการพูดคุยกับเพื่อนเกษตรกรได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับเทคโนโลยีจากการพูดคุยกับเพื่อนเกษตรกร นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลในด้านการชักจูงหรือโน้มน้าวการตัดสินใจด้วย

มีประสบการณ์ในการปลูกถั่วเขียวเฉลี่ย 2.57 ปี แสดงให้เห็นว่า ความชำนาญในการปลูกถั่วเขียวยังไม่มาก ในขณะที่เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพนี้จะต้องมีความรู้ความชำนาญเพื่อให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ที่พบว่า เกษตรกรเห็นว่า ความรู้ความสามารถในการผลิตถั่วเขียวมีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในระดับมาก $\bar{X} = 3.47$ รวมถึงเกษตรกรมีปัญหาเรื่องผลผลิตต่อไร่ต่ำในระดับมาก $\bar{X} = 3.84$ และสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่ต้องการให้มีการสนับสนุนโครงการอย่างต่อเนื่อง และต้องการให้มีการศึกษาดูงาน

2.1.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกร มีพื้นที่ในการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในพื้นที่ของตนเองเฉลี่ย 10.85 ไร่ มีพื้นที่ในการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในพื้นที่เช่าเฉลี่ย 11.08 ไร่ มีพื้นที่ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังในพื้นที่อื่น ๆ เฉลี่ย 8.58 ไร่ มีพื้นที่ปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังทั้งหมดเฉลี่ย 11.49 ไร่ พื้นที่ในการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังค่อนข้างน้อย เนื่องจากถั่วเขียวเป็นพืชรองที่เพิ่งเริ่มได้รับความนิยมแพร่หลายในจังหวัดอุทัยธานี เกษตรกรส่วนใหญ่เพิ่งเริ่มปรับเปลี่ยนจากการปลูกข้าวนาปรังมาปลูกถั่วเขียว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยนี้ที่พบว่า เกษตรกรเห็นว่า การผลิตถั่วเขียวมีช่วงอายุสั้นกว่าการทำนาปรังทำให้เกษตรกรได้รับเงินเร็ว มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรอยู่ในระดับมากที่สุด $\bar{X} = 4.37$ และการผลิตถั่วเขียวทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนดีขึ้นที่มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรอยู่ในระดับมาก $\bar{X} = 3.57$

มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการปลูกถั่วเขียวเฉลี่ย 2.05 คน สอดคล้องกับงานวิจัยของวิรมณ ปรางทอง (2555, น. 134) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกอ้อยโรงงานของเกษตรกรในอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พบว่า เกษตรกรมีสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานเฉลี่ย 2.21 คน

มีการจ้างแรงงานในการปลูกถั่วเขียวเฉลี่ย 5.32 คน แสดงให้เห็นว่า มีการจ้างแรงงานในการปลูกถั่วเขียวไม่สูงมาก ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แรงงานในครัวเรือน

สามารถลดต้นทุนในส่วนค่าจ้างแรงงานได้ แต่เมื่อมีการปลูกที่เพิ่มมากขึ้นก็จำเป็นที่จะต้องจ้างแรงงานนอกครัวเรือนด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยนี้ที่พบว่า เกษตรกรมีความพร้อมด้านแรงงานมีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรอยู่ในระดับมาก $\bar{X} = 3.64$

ต้นทุนการผลิตต่อไร่เฉลี่ย 1,189.88 บาท รายได้ต่อไร่เฉลี่ย 1,814.30 บาท กำไรต่อไร่เฉลี่ย 850.05 บาท สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตรรายงานข้อมูลต้นทุนการผลิตถั่วเขียว ปี 2556 คือ 2,195.22 บาทต่อไร่

เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แหล่งเงินทุนในการปลูกถั่วเขียวของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของภาณุวัฒน์ ไชยมะโน (2548, น. 84) เกษตรกรส่วนมาก ร้อยละ 86.9 อาศัยแหล่งเงินทุนในการทำเกษตรของตนเอง

เกษตรกรมากกว่าครึ่งมีหนี้สินเป็นเงินกู้ในระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิมพล อานุภาพบรรเจิด (2548, น. 54) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 31.5 มีหนี้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

2.2 ความรู้เกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี

2.2.1 ความรู้เกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียว

1) รากถั่วเขียวสามารถตรึงไนโตรเจนจากอากาศทำให้ดินมีธาตุไนโตรเจน ซึ่งคำเฉลยของคำถามคือ ตอบถูก ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด มีความรู้และสามารถตอบได้ถูกต้องตรงกับคำเฉลย เกษตรกรส่วนน้อยยังมีความรู้ไม่ถูกต้องและตอบไม่ตรงกับคำเฉลย ซึ่งตามหลักวิชาการ ได้อธิบายว่า ถั่วเขียวมีปมรากที่สามารถตรึงไนโตรเจนในอากาศได้ ดังนั้น การให้ความรู้ การฝึกอบรม ตลอดจนการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมเรื่องการใส่ปุ๋ยสำหรับถั่วเขียวต้องพิจารณาให้มาก

2) การปลูกถั่วเขียวสลับกับการปลูกข้าวช่วยลดศัตรูและโรคของข้าวได้ คำเฉลยของคำถามคือ ตอบถูก จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้และสามารถตอบได้ถูกต้องตรงกับคำเฉลย ซึ่งตามหลักวิชาการ ศรีสุดา เตชะสาน (2558) กล่าวถึงการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง ไว้ว่า ช่วยในการตัดวงจรการระบาดของศัตรูพืชและเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินจากการตรึงไนโตรเจนได้ดี และลำต้นสามารถใช้เป็นปุ๋ยพืชสดให้ปริมาณไนโตรเจนสูง

3) อายุการเก็บเกี่ยวของถั่วเขียวขึ้นอยู่กับพันธุ์ พื้นที่ปลูก และฤดูปลูก คำเฉลยของคำถามคือ ตอบถูก จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด มีความรู้และสามารถตอบได้ถูกต้องตรงกับคำเฉลยจากหลักวิชาการ กรมส่งเสริมการเกษตร (2556, น. 70-74) แนะนำว่า ถั่วเขียวเป็นพืชที่มีการสุกแก่ของฝักไม่พร้อมกัน อายุเก็บเกี่ยวของถั่วเขียวขึ้นอยู่กับพันธุ์ ความชื้น

ดินและสภาพภูมิอากาศ โดยทั่วไปจะเก็บเกี่ยว 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อถั่วเขียวแก่สุกแก่ 80 เปอร์เซ็นต์ และครั้งที่ 2 หลังจากเก็บเกี่ยวครั้งแรกประมาณ 14 วัน

4) ถ้าดินที่ปลูกเป็นดินค่างควรใส่ปุ๋ยขาวเพื่อปรับปรุงดินก่อนปลูกถั่วเขียว ซึ่งค่าเฉลี่ยของค่าถามคือ ตอบผิด จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมากกว่าหนึ่งในสี่มีความรู้และสามารถตอบได้ถูกต้องตรงกับค่าเฉลี่ย เกษตรกรสามในสี่ยังมีความรู้ไม่ถูกต้องและตอบไม่ตรงกับค่าเฉลี่ย ซึ่งตามหลักวิชาการ กรมส่งเสริมการเกษตร (2556, น. 70-74) อธิบายว่า ดินที่มีค่า pH ต่ำกว่า 7 ให้หว่านปุ๋ยขาวประมาณ 50-100 กิโลกรัมต่อไร่ก่อนปลูก 15 วัน แล้วไถกลบขณะเตรียมแปลงปลูก ดังนั้นการให้ความรู้ การฝึกอบรม ตลอดจนการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมเรื่องการปรับปรุงสภาพดินก่อนการปลูกถั่วเขียว ควรจะต้องพิจารณาให้มาก

5) เมล็ดถั่วเขียวแต่ละพันธุ์จะมีความแตกต่างกันในด้านขนาดและรูปร่าง ค่าเฉลี่ยของค่าถามคือ ตอบถูก ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีความรู้และสามารถตอบได้ถูกต้องตรงกับค่าเฉลี่ย ซึ่งคำแนะนำตามหลักวิชาการ สุมนา งามผ่องใส และอารดา มาสรี (2553, น.101-105) ได้อธิบายลักษณะของเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวที่นิยมปลูก เช่น พันธุ์กำแพงแสน 1 เมล็ดมีรูปร่างค่อนข้างกลม เปลือกเมล็ดสีเขียวและเป็นมัน ตามเมล็ดสีเทา พันธุ์กำแพงแสน 2 เปลือกเมล็ดสีเขียวและเป็นมัน มีรูปร่างค่อนข้างกลม ตามเมล็ดมีสีขาว เป็นต้น

6) น้ำ คือ ปัจจัยที่จำเป็นในการเจริญเติบโตของถั่วเขียว ซึ่งค่าเฉลี่ยของค่าถามคือ ตอบถูก ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีความรู้และสามารถตอบได้ถูกต้องตรงกับค่าเฉลี่ย ซึ่งตามหลักวิชาการ กรมส่งเสริมการเกษตร (2556, น. 70-74) อธิบายการให้น้ำ การปลูกในฤดูแล้งโดยการใช้น้ำชลประทานให้น้ำตลอดฤดูปลูกประมาณ 3-4 ครั้ง อย่าให้น้ำท่วมแปลงและดินแฉะเกินไป การให้น้ำแต่ละครั้งไม่ควรห่างกันเกิน 14 วัน ไม่ควรปล่อยให้ดินแห้งเกินไป และหยุดให้น้ำเมื่อถั่วเขียวเจริญเติบโตถึงระยะฝักแรกเปลี่ยนเป็นสีดำ การปลูกในฤดูฝน หากมีฝนทิ้งช่วงเกิน 10-14 วัน ควรมีการให้น้ำ จากผลการวิจัยค้นพบว่า เกษตรกรมีความเข้าใจในลักษณะการเจริญเติบโตของถั่วเขียว อาจเนื่องจากการได้รับการถ่ายทอดความรู้จากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรและจากการติดตามข่าวสารด้านการเกษตรของเกษตรกรเอง

7) ถ้ากลบเมล็ดในดินลึกเกินไป เมล็ดจะไม่งอก เนื่องจากขาดอากาศ ค่าเฉลี่ยของค่าถามคือ ตอบถูก ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีความรู้และสามารถตอบได้ถูกต้องตรงกับค่าเฉลี่ย คำแนะนำวิชาการ กรมส่งเสริมการเกษตร (2556, น. 70-74) อธิบายว่า การปลูกแบบหยดเมล็ดข้างบนให้ลึกใต้ผิวดินประมาณ 1-2 นิ้ว ใช้ดินกลบบางๆ โดยใช้ระยะระหว่างแถว 50 เซนติเมตร ระยะระหว่างหลุม 20 เซนติเมตร จำนวน 2-3 ต้นต่อหลุม ใช้เมล็ดอัตรา 3-4 กิโลกรัมต่อไร่

8) การคลุกเมล็ดพันธุ์ด้วยเชื้อไรโซเบียมทำให้รากถั่วเขียวสามารถตรึงไนโตรเจนได้มากขึ้น ตอบถูก ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้และสามารถตอบได้ถูกต้องตรงกับคำเฉลยเกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียว ซึ่งตามหลักวิชาการ กรมส่งเสริมการเกษตร (2556, น. 70-74) การคลุกเชื้อไรโซเบียม ในพื้นที่ที่ไม่เคยปลูกถั่วเขียวมาก่อน เกษตรกรควรคลุกเชื้อไรโซเบียมกับถั่วเขียวก่อนปลูก โดยใช้เชื้อไรโซเบียมที่ใช้สำหรับคลุกเมล็ดถั่วเขียวโดยเฉพาะเชื้อไรโซเบียม 1 ถูงหนัก 200 กรัม สามารถคลุกกับเมล็ดถั่วเขียวได้พอเพียงสำหรับการปลูก 1 ไร่ แล้วจึงปลูกเมล็ดที่คลุกเชื้อลงในดิน ในแปลงที่เคยปลูกถั่วเขียวติดต่อกันและถั่วเขียวมีการติดปมดีแล้ว อาจไม่จำเป็นต้องคลุกเชื้อไรโซเบียมอีก มีงานทดลองยืนยันว่า ถั่วเขียวสามารถเกิดปมกับเชื้อไรโซเบียมหลายชนิดในดินได้ การคลุกเชื้อไรโซเบียมจะทำให้ถั่วเขียวตรึงไนโตรเจนจากอากาศเพื่อการเจริญเติบโตของถั่วเขียวเอง และเท่ากับเป็นการประหยัดการให้ปุ๋ยไนโตรเจนอีกด้วย

9) โรงเก็บถั่วเขียว ควรเป็นอาคารโปร่ง อากาศถ่ายเทได้ดี มีวัสดุรองพื้นซึ่งคำเฉลยของคำถามคือ ตอบถูก ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีความรู้และสามารถตอบได้ถูกต้องตรงกับคำเฉลย จากผลการวิจัยค้นพบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญกับการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียว ทำให้มีเมล็ดพันธุ์คุณภาพไว้ใช้ในฤดูกาลต่อไป ซึ่งตามหลักวิชาการ กรมส่งเสริมการเกษตร (2556, น. 70-74) อธิบายว่า โรงเก็บต้องเป็นอาคารโปร่งอากาศถ่ายเทได้ดี ป้องกันความเปียกชื้นจากฝนและน้ำท่วมได้ ไม่มีแมลง หนู สัตว์เลื้อยคลาน หรือสัตว์เลี้ยวเข้ารบกวน ถ้าเป็นพื้นซีเมนต์ให้หาวัสดุรองกระสอบป่าน เช่น ไม้ไผ่ หรือแคร่ ทำความสะอาดโรงเก็บก่อนนำเมล็ดเข้าเก็บรักษาทุกครั้ง และทำความสะอาดตลอดระยะเวลาที่เก็บรักษาอย่างสม่ำเสมอ ตรวจสอบปริมาณแมลงและเมล็ดเสียหาย หากพบแมลงให้กำจัดตามคำแนะนำ

10) ลักษณะอาการพบเส้นใยสีขาวคล้ายผงแป้งบนถั่วเขียว คือลักษณะของราแป้ง ซึ่งคำเฉลยของคำถามคือ ตอบถูก ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้และสามารถตอบได้ถูกต้องตรงกับคำเฉลย ซึ่งตามหลักวิชาการกรมส่งเสริมการเกษตร (2556, น. 70-74) อธิบายลักษณะอาการของโรคราแป้ง ดังนี้ ลักษณะอาการ ส่วนที่ถูกทำลายจะมีจุดแผลสามารถตอบได้ถูกต้องตรงกับคำเฉลย สีเทาบนใบ จุดแผลจะมีสีขาว คล้ายแป้ง ในระยะต่อมา สามารถพบได้ตั้งแต่เริ่มออกและรุนแรงเมื่อถั่วเขียวเริ่มออกดอกจนถึงระยะฝักแก่ ถ้าเป็นมากใบจะร่วงผลผลิตลดลงมากกว่า 40 เปอร์เซ็นต์ ช่วงเวลาระบาดในช่วงอากาศแห้งและเย็น จากการวิจัยที่ค้นพบ เกษตรกรมีความรู้ความสามารถในการวินิจฉัยโรคพืชได้ อาจเนื่องจากการได้รับการถ่ายทอดความรู้จากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรและจากการติดตามข่าวสารด้านการเกษตรของเกษตรกรเอง

11) เมล็ดพันธุ์แบ่งเป็น 4 ชั้น คือ 1) พันธุ์คัด 2) พันธุ์หลัก 3) พันธุ์ขยาย 4) พันธุ์จำหน่าย ซึ่งคำเฉลยของคำถาม คือ ตอบถูก พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ มีความรู้และสามารถ

ตอบได้ถูกต้องตรงกับคำเฉลยเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียว จากหลักวิชาการ กรมส่งเสริมการเกษตร (2557, น. 5-6) เมล็ดพันธุ์แบ่งเป็น 4 ชั้น คือ (1) พันธุ์คัด เมล็ดพันธุ์ที่ได้จากการผสมพันธุ์หรือการปรับปรุงพันธุ์โดยนักวิชาการเกษตร การผลิตจะอยู่ภายใต้การดำเนินงานของผู้คัดเลือกพันธุ์โดยตรง และอยู่ภายใต้การควบคุมของหน่วยงานที่ได้รับการรับรองจากกรมวิชาการเกษตร (2) พันธุ์หลัก เมล็ดพันธุ์ที่ผลิตจากเมล็ดพันธุ์คัดให้มีลักษณะสายพันธุ์และความบริสุทธิ์ของพันธุ์เดิมมากที่สุด การผลิตจะอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้คัดเลือกพันธุ์หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในการผลิตเมล็ดพันธุ์หลัก เมล็ดพันธุ์ชั้นนี้จะนำไปใช้ผลิตเป็นเมล็ดพันธุ์ขยาย (3) พันธุ์ขยาย คือเมล็ดพันธุ์ที่ผลิตมาจากเมล็ดพันธุ์หลัก โดยจะต้องรักษา และตรวจสอบคุณลักษณะทางสายพันธุ์ และความบริสุทธิ์ตามมาตรฐานที่กรมวิชาการเกษตรกำหนด (4) พันธุ์จำหน่ายเมล็ดพันธุ์จำหน่ายเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ผลิตมาจากเมล็ดพันธุ์ขยาย โดยจะต้องรักษาและตรวจสอบคุณลักษณะทางสายพันธุ์และความบริสุทธิ์ของพันธุ์ตามมาตรฐานที่กรมวิชาการเกษตรกำหนดไว้

12) เมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวพันธุ์ชัยนาท 72 มีคุณสมบัติสามารถปลูกได้ในดินต่าง ซึ่งคำเฉลยของคำถาม คือ ตอบถูก ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมากกว่าครึ่ง มีความรู้และสามารถตอบได้ถูกต้องตรงกับคำเฉลย สุมณา งามผ่องใส และอารดา มาสรี (2553, น. 100-105) แนะนำว่า ถั่วเขียวพันธุ์ชัยนาท 72 สามารถปลูกได้ในดินต่าง เช่น ดินชุดตาคลี โดยไม่มีผลต่อผลผลิต จากการวิจัยค้นพบว่า มีเกษตรกรเกือบครึ่งตอบไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ดังนั้นควรพิจารณาในเรื่องการให้ความรู้ การฝึกอบรม ตลอดจนการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมเรื่องลักษณะเด่นของพันธุ์ถั่วเขียวแต่ละพันธุ์เพื่อจะได้เลือกพันธุ์ปลูกให้ตรงกับสภาพพื้นที่ของตนเอง

13) การใช้พันธุ์ต้านทานโรคเป็นวิธีการป้องกันโรคพืชที่ลงทุนต่ำ ซึ่งคำเฉลยของคำถาม คือ ตอบถูก ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้และสามารถตอบได้ถูกต้องตรงกับคำเฉลย เนื่องจากการใช้พันธุ์ต้านทานสามารถลดการเข้าทำลายของโรคพืชได้ และประหยัดค่าสารเคมีในการป้องกันกำจัดโรคพืช

14) ถั่วเขียวขึ้นได้ดีในดินที่มีน้ำขังเป็นเวลานาน ซึ่งคำเฉลยของคำถาม คือ ตอบผิด ผลการวิจัยพบว่า พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้และสามารถตอบได้ถูกต้องตรงกับคำเฉลย กรมส่งเสริมการเกษตร (2556, น. 70-74) อธิบายการให้น้ำ การปลูกในฤดูแล้งโดยการใช้น้ำชลประทานให้น้ำตลอดฤดูปลูกประมาณ 3-4 ครั้ง อย่าให้น้ำท่วมแปลงและดินแฉะเกินไป การให้น้ำแต่ละครั้งไม่ควรห่างกันเกิน 14 วัน ไม่ควรปล่อยให้ดินแห้งเกินไป และหยุดให้น้ำเมื่อถั่วเขียวเจริญเติบโตถึงระยะฝักแรกเปลี่ยนเป็นสีดำ การปลูกในฤดูฝน หากมีฝนทิ้งช่วงเกิน 10-14 วัน ควรมีการให้น้ำ จากผลการวิจัยค้นพบว่า เกษตรกรมีความเข้าใจในลักษณะการเจริญเติบโตของ

ถั่วเขียว อาจเนื่องจากการได้รับการถ่ายทอดความรู้จากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร และจากการติดตามข่าวสารด้านการเกษตรของเกษตรกรเอง

15) อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวที่เหมาะสม คือ 10 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งคำตอบของคำถามคือ ตอบผิด ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมากกว่าสองในสามมีความรู้และสามารถตอบได้ถูกต้องตรงกับคำตอบ กรมส่งเสริมการเกษตร (2556, น. 70-74) จำนวน 3-8 กิโลกรัมต่อไร่ ขึ้นอยู่กับวิธีการปลูก วิธีหยอดใช้เมล็ดอัตรา 3-4 กิโลกรัมต่อไร่ วิธีโรยเป็นแถวใช้เมล็ดพันธุ์ 5-6 กิโลกรัมต่อไร่ วิธีหว่านใช้เมล็ดพันธุ์ 5-6 กิโลกรัมต่อไร่ ผลการวิจัยที่ค้นพบ เกษตรกรประมาณหนึ่งในสามมีความรู้ไม่ถูกต้องและตอบไม่ตรงกับคำตอบ ดังนั้นควรเพิ่มเติมในเรื่องการให้ความรู้การฝึกอบรม ตลอดจนการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมเรื่องอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต

เกษตรกรมีความรู้ที่น้อยที่สุดในเรื่อง คือ ถ้าดินที่ปลูกเป็นดินค่างควรใส่ปุ๋ยขาวเพื่อปรับปรุงบำรุงดินก่อนการปลูกถั่วเขียว สอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่พบว่า เกษตรกรอยากให้สนับสนุนโครงการอย่างต่อเนื่อง และอยากให้มีการศึกษาดูงาน

2.3 สภาพทั่วไปและกระบวนการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี

จากผลการศึกษาสภาพทั่วไปและกระบวนการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรในจังหวัดอุทัยธานี พบว่า เกษตรกรปลูกถั่วเขียวในช่วงฤดูแล้ง (เดือนพฤษภาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์) ตรงกับคำแนะนำกรมส่งเสริมการเกษตร (2556, น. 70-74) ในการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง ควรปลูกในช่วงเดือนธันวาคม-กุมภาพันธ์ เนื่องจากยังมีความชื้นจากดินหลังจากทำนาหลงเหลืออยู่

เกษตรกรมากกว่าสองในสาม มีการไถเตรียมดินจำนวน 2 ครั้งตรงกับคำแนะนำกรมส่งเสริมการเกษตร (2556, น. 70-74) ในสภาพนาการปลูกในฤดูแล้ง มี 2 วิธี อาศัยน้ำชลประทาน ให้เตรียมดินปลูกเช่นเดียวกับในฤดูฝน อาศัยความชื้นในดิน และไม่มีการให้น้ำชลประทานต้องเตรียมดินให้ละเอียด โดยไถดิน 1-2 ครั้ง

แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียว พบว่าเกษตรกรมากกว่าสองในสาม ได้รับเมล็ดพันธุ์จากโครงการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง รองลงมาร้อยละ 20.0 ซื้อจากเอกชน ร้อยละ 17.9 ปลูกถั่วเขียวไว้ทำพันธุ์เอง และร้อยละ 6.2 ซื้อจากหน่วยงานราชการ จากการวิจัยค้นพบว่า เกษตรกรมีการปลูกถั่วเขียวไว้ทำพันธุ์เองค่อนข้างน้อย และสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะอยากให้จัดหาพันธุ์ดีที่มีการรับรองมาส่งเสริมให้ปลูกในพื้นที่

แหล่งน้ำในการปลูกถั่วเขียว พบว่า เกษตรกรมากกว่าสองในสาม ใช้แหล่งน้ำฝน รองลงมาร้อยละ 13.8 ใช้แหล่งน้ำสระ ร้อยละ 11.0 ใช้แหล่งน้ำชลประทาน ร้อยละ 4.1 ใช้แหล่งน้ำบาดาล และร้อยละ 0.7 ใช้แหล่งน้ำหนอง คลอง บึง จากการวิจัยค้นพบว่า เกษตรกรมีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรค่อนข้างน้อย ดังนั้น การสนับสนุนการสร้างแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ควรจะต้องพิจารณาให้มาก จากคำแนะนำของกรมส่งเสริมการเกษตร (2556, น. 70-74) อธิบายเรื่องการให้น้ำ ดังนี้ การปลูกในฤดูแล้งโดยการใช้น้ำชลประทานให้น้ำตลอดฤดูปลูกประมาณ 3-4 ครั้ง อย่าให้น้ำท่วมแปลงและดินแฉะเกินไป การให้น้ำแต่ละครั้งไม่ควรห่างกันเกิน 14 วัน ไม่ควรปล่อยให้ดินแห้งเกินไป และหยุดให้น้ำเมื่อถั่วเขียวเจริญเติบโตถึงระยะฝักแรกเปลี่ยนเป็นสีดำ การปลูกในฤดูฝน หากมีฝนทิ้งช่วงเกิน 10-14 วัน ควรมีการให้น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะออกดอกถึงระยะติดเมล็ด ในกรณีที่มีน้ำจำกัด ควรใช้วัสดุ เช่น ฟางข้าวคลุมดิน เพื่อลดความรุนแรงของการขาดน้ำ

การใส่ปุ๋ยถั่วเขียว พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ ไม่ใส่ปุ๋ย และมีเพียงเล็กน้อย ใส่ปุ๋ย จากคำแนะนำกรมส่งเสริมการเกษตร (2556, น. 70-74) แนะนำเรื่องการใส่ปุ๋ยดังนี้ สูตรปุ๋ยที่เหมาะสม คือสูตร 3-9-6 กิโลกรัมต่อไร่ ของ $N-P_2O_5-K_2O$ หรือปุ๋ยสูตร 12-24-12 หรือ 15-15-15 อัตรา 25 กิโลกรัมต่อไร่ การปลูกโดยวิธีโรยเป็นแถว ให้ใส่ปุ๋ยเมื่อถั่วเขียวงอก 10-14 วัน หลังกำจัดวัชพืชและถอนแยกให้เหลือจำนวนต้น 15-20 ต้น/เมตร แล้วโรยปุ๋ยข้างแถวปลูกแล้วพรวนดินกลบโคนต้น จากผลการวิจัยที่ค้นพบ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสำคัญกับการใส่ปุ๋ยในถั่วเขียว อาจเป็นเพราะถั่วเขียวเป็นพืชรอง เกษตรกรจึงยังไม่ใส่ใจในการดูแลมากนัก ดังนั้นการให้ความรู้ การฝึกอบรม ตลอดจนการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมเรื่องการใส่ปุ๋ยถั่วเขียวควรจะต้องพิจารณาให้มาก

การป้องกันกำจัดวัชพืช พบว่า เกษตรกรเกือบครึ่ง ไม่ได้กำจัดวัชพืช จากคำแนะนำกรมส่งเสริมการเกษตร (2556, น. 70-74) มีดังนี้ กำจัดวัชพืชโดยวิธีกลใช้แรงงานหรือเครื่องจักรกล 1-2 ครั้ง เมื่อถั่วเขียวอายุ 10-14 วัน และ 28-30 วัน กรณีที่การป้องกันกำจัดวัชพืชด้วยวิธีดังกล่าวข้างต้นไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ อาจเลือกใช้วิธีพ่นสารกำจัดวัชพืช จากผลการวิจัยที่ค้นพบว่า เกษตรกรเกือบครึ่ง ไม่ได้กำจัดวัชพืช อาจเป็นเพราะถั่วเขียวเป็นพืชรอง เกษตรกรจึงยังไม่ใส่ใจในการดูแลมากนัก ดังนั้นการให้ความรู้ การฝึกอบรม ตลอดจนการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมเรื่องการป้องกันกำจัดวัชพืช ควรจะต้องพิจารณาให้มาก

รูปแบบการจำหน่ายถั่วเขียว พบว่า เกษตรกรมากกว่าสองในสามจำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลาง รองลงมาร้อยละ 11.0 จำหน่ายเอง และร้อยละ 16.6 ไม่ได้จำหน่าย การจำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางทำให้มีโอกาสถูกกดราคาได้ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ได้จำหน่ายในปีนี้เป็นเนื่องจากสภาพอากาศที่ร้อนแห้งแล้งทำให้ไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้

2.4 ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจปลูกกล้วยทอดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรใน จังหวัดอุทัยธานี

2.4.1 ประโยชน์ที่ได้รับเชิงเปรียบเทียบ ในภาพรวมเกษตรกรเห็นว่า ประโยชน์ที่ได้รับเชิงเปรียบเทียบมีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิรมณ ปรางทอง (2555, น. 136) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกอ้อยโรงงานของเกษตรกรในอำเภอศรีสังขาลย์ จังหวัดสุโขทัย ที่พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรเห็นว่าการตลาดและผลตอบแทนด้านราคามีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับปานกลาง และพบว่า ในภาพรวมเกษตรกรเห็นว่าแหล่งเงินทุนและสินเชื่อมีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกอ้อยโรงงานของเกษตรกรในระดับมาก ได้แก่ การมีแหล่งเงินทุนและสินเชื่อที่สะดวกเพียงพอต่อความต้องการจากโรงงานน้ำตาล และจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

2.4.2 ความเข้ากันได้ ในภาพรวมเกษตรกรเห็นว่า ความเข้ากันได้มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของวิรมณ ปรางทอง (2555, น. 137) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกอ้อยโรงงานของเกษตรกรในอำเภอศรีสังขาลย์ จังหวัดสุโขทัย พบว่า การปลูกอ้อยทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนดีขึ้นมีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกอ้อยโรงงานของเกษตรกรในระดับมาก

2.4.3 ความสลับซับซ้อน ในภาพรวมเกษตรกรเห็นว่าความสลับซับซ้อนมีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของปาริฉัตร ทับทอง (2549, น. 61) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยจูงใจในการตัดสินใจปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ที่พบว่า ความเหมาะสมของเทคโนโลยีเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความไม่ยุ่งยากในท้องถิ่นเห็นผลสำเร็จได้ไม่นาน แสดงให้เห็นว่า หากเทคโนโลยีการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษเป็นเทคโนโลยีที่ยุ่งยาก สลับซับซ้อน ทำความเข้าใจและปฏิบัติได้ยาก อุปกรณ์ที่ใช้หาได้ยากในท้องถิ่น และเห็นผลสำเร็จได้ช้า เกษตรกรก็อาจจะไม่ตัดสินใจปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

2.4.4 ความสามารถนำไปทดลองใช้ได้ ในภาพรวมเกษตรกรเห็นว่าความสามารถนำไปทดลองใช้ได้มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ Roger (1971, p. 22) อ้างถึงใน มลิตา มะอักษร (2550, น. 21) ศึกษาเรื่อง ภูมิหลังและจิตลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่สัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมด้านธรรมาภิบาล พบว่า นวัตกรรมใดที่สามารถแบ่งออกเป็นส่วนเพื่อนำไปทดลองใช้จะได้มีการยอมรับรวดเร็วกว่านวัตกรรมที่ไม่

สามารถแบ่งออกไปทดลองใช้ ทั้งนี้เพราะนวัตกรรมที่สามารถนำไปทดลองใช้จะช่วยลดโอกาสเสี่ยงต่อการยอมรับนวัตกรรมและความผิดพลาดน้อยลง

2.4.5 ความสามารถสังเกตได้ ในภาพรวมเกษตรกรเห็นว่า ความสามารถสังเกตได้ มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของวิรมณ ปรางทอง (2555, น. 137) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกอ้อยโรงงานของเกษตรกรในอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรเห็นว่าบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจในระดับปานกลาง โดยบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจปลูกอ้อยโรงงานของเกษตรกรในระดับมาก ได้แก่ บุคคลในครอบครัว ญาติ

2.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง

ผลจากการวิเคราะห์ถดถอยพหุปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังด้านความเข้ากันได้ มี 1 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งมีผลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจ นั่นคือ ถ้าเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากขึ้นความเข้ากันได้จะมีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังมากขึ้น การมีสมาชิกในครัวเรือนมากขึ้นทำให้มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานเพิ่มขึ้นด้วย สอดคล้องงานวิจัยนี้ที่พบว่า เกษตรกรมีความพร้อมด้านแรงงานในระดับมาก $\bar{x} = 3.64$ เมื่อมีความพร้อมด้านแรงงานแล้วทำให้สามารถสืบทอดอาชีพจากพ่อแม่ ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนดีขึ้น และสามารถปลูกถั่วเขียวตามคำชักชวนของเพื่อนบ้าน/ญาติ ได้ และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังด้านความสามารถนำไปทดลองใช้ได้ มี 1 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ อายุ ซึ่งมีผลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจ นั่นคือ ถ้าเกษตรกรมีอายุมากขึ้นความสามารถนำไปทดลองใช้ได้จะมีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่พบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 51.54 ปี เกษตรกรเกือบทั้งหมดมีความรู้และสามารถตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวถูกต้องใน 12 ประเด็น จากประเด็นคำถามทั้งหมด 15 ประเด็น

2.6 ปัญหา ข้อเสนอแนะในการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง

2.6.1 ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต แสดงให้เห็นว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีระดับปัญหาในระดับมาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปส่งเสริมสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้กับเกษตรกร เช่น แห้งน้ำ เพราะเป็นปัจจัยที่จำเป็นในการปลูกถั่วเขียว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่พบว่า เกษตรกรร้อยละ 14.5 ต้องการให้จัดหาพันธุ์ดีที่มีการรับรองมาส่งเสริมให้ปลูกในพื้นที่ และร้อยละ 2.8 ต้องการให้จัดหาแหล่งน้ำ นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรมีความพร้อมด้านแรงงานมี

ระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรอยู่ในระดับมาก $\bar{X} = 3.64$

2.6.2 ปัญหาด้านการผลิต แสดงให้เห็นว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีระดับปัญหาในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่พบว่า เกษตรกรร้อยละ 1.4 ต้องการให้มีการศึกษาดูงาน และเกษตรกรเกือบทั้งหมดมีความรู้และสามารถตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับการปลูกถั่วเขียวถูกต้องใน 12 ประเด็น จากประเด็นคำถามทั้งหมด 15 ประเด็น

2.6.3 ปัญหาด้านการเก็บเกี่ยว แสดงให้เห็นว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีระดับปัญหาในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่พบว่า เกษตรกรมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.89 คน นอกจากนี้ยังพบอีกว่าเกษตรกรมีความพร้อมด้านแรงงานมีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรอยู่ในระดับมาก $\bar{X} = 3.64$ และมีความพร้อมด้านเครื่องจักรกลมีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรอยู่ในระดับมาก $\bar{X} = 3.53$

2.6.4 ปัญหาด้านผลผลิต แสดงให้เห็นว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีระดับปัญหาในระดับมาก ผลผลิตต่อไร่ตกต่ำ สอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ เกษตรกรมากกว่าครึ่งไม่มีการกำจัดวัชพืช เกษตรกรส่วนใหญ่พบโรคและแมลงศัตรูถั่วเขียว

2.6.5 ปัญหาด้านการขนส่ง แสดงให้เห็นว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีระดับปัญหาในระดับน้อย เกษตรกรมีแหล่งจำหน่ายในพื้นที่ เส้นทางคมนาคมสะดวกสบาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่พบว่า เกษตรกรมีตลาดรับซื้อในพื้นที่มีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรอยู่ในระดับมาก $\bar{X} = 3.52$

2.6.6 ปัญหาด้านแหล่งเงินทุนและสินเชื่อ แสดงให้เห็นว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีระดับปัญหาในระดับน้อย แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรมีเงินทุนค่อนข้างเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่พบว่า การมีความพร้อมด้านแหล่งเงินทุนและสินเชื่อมีระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังของเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง $\bar{X} = 3.39$

2.6.7 ปัญหาด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีระดับปัญหาในระดับปานกลาง เนื่องจากเกษตรกรมากกว่าสองในสามได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวจากโครงการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง และสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะอยากให้มีการสนับสนุนโครงการอย่างต่อเนื่อง

2.6.8 ข้อเสนอแนะในการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรัง เกษตรกรมากกว่าสองในสามไม่กรอกข้อมูลข้อเสนอแนะในแบบสัมภาษณ์ เนื่องจากคำถามปลายเปิดทำให้เกษตรกร

ขาดความสะดวกในการตอบ ต้องคิดหาคำตอบ ดังนั้น ในส่วนของข้อเสนอแนะควรตั้งคำถามปลายเปิด การตั้งคำถามปลายเปิด ทำได้โดยเตรียมคำตอบไว้ล่วงหน้า ให้ผู้ตอบเลือกจากคำตอบที่กำหนดให้ ซึ่งข้อดีของคำถามปลายเปิด คือ มีโอกาสได้คำตอบมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องที่เป็นความลับ เรื่องที่อ่อนไหว สะดวกในการเก็บข้อมูล ผู้ตอบสามารถตอบได้ง่าย รวดเร็ว สะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ได้คำตอบที่ไม่เกี่ยวข้องน้อยลง (อรอุมา เทพละกุล, 2553)

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ด้านความรู้ จากข้อค้นพบในงานวิจัย เกษตรกรส่วนใหญ่ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เช่น ไม่มีการกำจัดวัชพืช ไม่ใส่ปุ๋ย ไม่ใส่ฮอร์โมน พบการระบาดของโรคและแมลงในแปลงถั่วเขียวหลายชนิด ขาดความรู้เรื่องการปรับปรุงบำรุงดิน ขาดการผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร นักวิชาการเกษตร นักวิชาการจากกรมพัฒนาที่ดิน ควรมีการดำเนินการดังนี้

- 1) อบรมให้ความรู้เรื่องกระบวนการปลูกถั่วเขียว
- 2) อบรมให้ความรู้เรื่องการปรับปรุงบำรุงดิน
- 3) อบรมให้ความรู้เรื่องการจัดทำเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียว สนับสนุนให้จัดตั้ง

ศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวชุมชน เพื่อเป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ให้ชุมชน

3.1.2 ด้านการตลาด จากข้อค้นพบในงานวิจัยเกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายถั่วเขียวผ่านพ่อค้าคนกลาง และในบางปีจะประสบปัญหาเรื่องราคาต่ำต่ำ ถูกพ่อค้าคนกลางเอาเปรียบเรื่องราคา ดังนั้นควรมีการดำเนินการดังนี้

- 1) เกษตรกรมีการรวมกลุ่มเพื่อขายผลผลิต สร้างอำนาจต่อรองราคาให้สูงขึ้น
- 2) หาดตลาดใหม่ๆ หรือเพิ่มช่องทางการจำหน่ายให้มากขึ้น
- 3) ส่งเสริมการแปรรูปถั่วเขียว เพื่อเป็นแนวทางเพิ่มรายได้

3.1.3 ด้านปัจจัยการผลิต จากข้อค้นพบในงานวิจัย เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้น้ำฝนในการเพาะปลูกถั่วเขียว ปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาภัยแล้ง ทำให้ผลผลิตตกต่ำและเกษตรกรบางรายไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เลย ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมชลประทาน ควรสนับสนุนหรือจัดหาแหล่งน้ำให้เกษตรกร

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำงานวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการทำการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research)

เพื่อรณรงค์ให้เกษตรกรทำการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังมากขึ้น

3.2.2 ควรมีการศึกษา การตลาด และการแปรรูปถั่วเขียว เพื่อเป็นแนวทางการ

เพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรมากยิ่งขึ้น

3.2.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกถั่ว

เขียวทดแทนการทำนาปรัง และการปลูกข้าวนาปรังของเกษตรกร เพื่อเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการตัดสินใจให้กับเกษตรกร

3.2.4 ควรมีการศึกษาความต้องการการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียวทดแทนการ

ทำนาปรังของเกษตรกร เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมให้เกษตรกรทำการปลูกถั่วเขียวทดแทนการทำนาปรังมากขึ้น

